

Den utmärkta fonden

Läs citatet här nedan. Det är taget ur *Etiska Nämnden för Fondmarknadsförings uttalande*¹ om användandet av ordet "etisk" i fonders namn och marknadsföring. Resultatet är att man hittar arton fonder på PPM:s hemsida med ordet "etisk" eller "ethic" i namnet, tolv av dessa innehåller troligtvis aktier i företag som har en del av sin omsättning i vapenindustrin. Ingen av de arton fonderna har positiva kriterier för företag som är särskilt duktiga på mänskliga rättigheter eller hållbart företagande. Jag skulle vilja presentera hur en riktig etisk fond skulle kunna se ut. Låt mig presentera *Den utmärkta fonden*.

"Nämnden finner inte att det låter sig göras att ge en allmängiltig definition av vad som avses med etisk. Begreppet är relativt och subjektivt och dess innebörd förändras över tid. Bedömningen av vad som kan kategoriseras som etisk måste därmed göras av den enskilde från fall till fall."

Jag delar in presentationen av mitt tänkta etiska och sociala fondmärkningsinitiativ i tre delar. Till att börja med måste krav ställas på fondbolaget. Som inspiration i det arbetet har jag använt *Rättvisemärkts* initiativ för diplomering av kommuner – *Fairtrade City*². Nästa del handlar om vilka aktier *Den utmärkta fonden* skall få investera i. Som jämförelse har jag använt en genomsnittlig svensk etisk aktiefond. Det är naturligtvis av yttersta vikt att den certifieringsorganisation som står bakom *Den utmärkta fonden* har tyngd och trovärdighet, hos sparare såväl som av fondbolag. Jag avslutar med en diskussion om vem som har ansvaret för att det skall bli en förändring på det etiska fondtorpet.

Ordlista

Avstå -fond: Är en fond med kriterier som exkluderar placeringar i företag som har över en viss procent av sin omsättning i vapen, tobak, alkohol, pornografi och spel.

Bäst-i-klassen -fond: Är en fond som inkluderar placeringar i företag som är "bäst i klassen" inom ett område som t ex miljö eller etik.

Investeringsuniversum: Den avgränsning som en fond har för sina investeringar. De aktier som man enligt denna avgränsning får investera i ingår i fondens investeringsuniversum.

Ågardialog: En dokumenterad dialog som fonden för med de bolag man väljer att investera i. I detta sammanhang handlar dialogen om etik, miljö och mänskliga rättigheter.

Krav på fondbolaget

Den mest kända etiska och sociala varumärkningen är *Rättvisemärkt*³. Problemet är att *Rättvisemärkt* i sin varumärkning måste kunna garantera varje led i produktionen. Ju mer sammansatt en produkt är desto svårare är den att "märka". Det här är den främsta orsaken till varför det inte finns fler produkter som är *Rättvisemärkta*. Lejonparten av *Rättvisemärkta* produkter är råvaror eller har relativt enkla förädlingsprocesser.

Detta faktum gör det svårt att använda en varumärkning som *Rättvisemärkt* på en fond eftersom det handlar om en tillsynes lång och komplicerad "produktionskedja" som skall certifieras.

Fondens "produktionskedja":

- Fondbolaget
 - Fondbolaget förvaltar en eller flera fonder
- Fonden
 - Fonden förvaltar en aktieportfölj
- Bolag som ägs av fonden
 - Aktier i aktieportföljen representerar ägande i utvalda bolag
- Bolagens underleverantörer
 - De utvalda bolagens underleverantörer kan vara otaliga

Föreningen *Rättvisemärkt* har dock ett annat initiativ som är en diplomering av kommuner som engagerar sig för etisk konsumtion. Initiativet heter *Fairtrade City*.

¹ http://www.fondbolagen.se/upload/v%C3%A4gledande_uttalande_19_januari.pdf

² <http://www.rattvisemarkt.se/cldoc/404.htm>

³ <http://www.rattvisemarkt.se/>

För mig finns det paralleller mellan kommuner och fonders etiska arbete. Traditionellt har man tyckt att en kommun bara är till för invånarnas bästa. Hur kommunen påverkar sin omvärld vid upphandlingar av t ex kläder har inte varit deras ansvar. Samma synsätt finns fortfarande inom fondbranschen. Fonder skall få spararnas pengar att växa, allt annat är marknadsmanipulation. Därför har jag använt dessa krav som inspiration till de krav som gäller för ett fondbolag som vill certifiera sina fonder som *Den utmärakta fonden*.

Fairtrade City- diplomeringen är indelad i fem kategorier:

1. Kommunens ansvar
2. Styvgrupp för Fairtrade City
3. Utbud av etiskt märkta produkter
4. Företag och organisationers konsumtion av Rättvisemärkt eller motsvarande
5. Lokalt informationsarbete om etik

Så, hur skulle dessa krav på kommuner som vill stoltsera med en *Fairtrade City*- certifiering kunna översättas till fondbolag som vill ha en *Utmärkt fond* i sitt utbud? Här är mitt förslag;

Den utmärka fonden- krav på fondbolaget

1. Fondbolagets ansvar

- Att bilda en intern styrgrupp som står som motpart till certifieringsorganisationen.
- Att genomföra och dokumentera ägardialoger¹.
- Att exponera *de utmärakta fonderna* både internt och externt.

2. Styrgrupp

- Styrgruppen ska vara jämställd och bestå av lika många kvinnor som män.
- Styrgruppen ska ha en ansvarig kontaktperson mot certifieringsorganisationen, media och sparare.
- Styrgruppen ansvarar för att upprätta och följa upp en årlig plan för etikarbetet som skall kommuniceras till certifieringsorganisationen och sparare.

3. Utbud av etiska sparprodukter

- *De utmärakta fonderna* ska vara väl exponerade på fondbolagets hemsida och i fondbolagets informationsmaterial.
- *De utmärakta fonderna* ska vara lätt sökbara i fondbolagets sökregister och i fondbolagets sökmotorer.

4. Aktivt ägande

- Under ett år ska ägardialoger genomföras i minst 25% av de företag där man har ägande.
- Samtliga ägardialoger skall dokumenteras i fondens halvårs- och helårsberättelse.
- Ägardialoger ska kommuniceras till sparare och media i dialog med bolagen.

5. Informationsarbete

- Fonden skall anordna minst fyra interna informationsaktiviteter per år.
- Fonden skall medverka på minst fyra externa informationsaktiviteter per år.
- Som processmål i informationsarbetet skall fonden ha som målsättning att varje år nå fler personer i sina informationsaktiviteter än året innan.

I ett avseende anser jag det lämpligt att låna från varumärkningen Rättvisemärkt. Precis som ett kafferosteri som har både certifierade och icke- certifierade kaffesorter så anser jag att ett fondbolag ska kunna ha både certifierade och icke- certifierade fonder. *Den utmärakta fonden* är alltså en fondmärkning, inte en fondbolagsmärkning. Nu vet vi vilka krav vi vill ställa på fondbolaget, men vilka aktier ska *den utmärakta fonden* få innehålla?

I vilka aktier ska den utmärakta fonden investera?

De etiska fonder som förekommer på den svenska marknaden idag är nästan utan undantag s.k. *avstå-fonder*. *Den utmärakta fonden* ska vara en s.k. *bäst-i-klassen -fond*. Hur skulle då vår fond skilja sig från den traditionella etiska fonden? I den vänstra spalten presenteras kriterier som idag gäller för en genomsnittlig svensk etisk fond. Till höger finner vi de kriterier som gäller för *den utmärakta fonden*;

Den traditionella svenska etiska aktiefonden:

- Max 5% av omsättningen i ett företag som kan bli aktuellt för investeringar får bestå av vapen, tobak, spel, alkohol och pornografi.
- Fonden utesluter inga företag som brutit mot internationella konventioner. Man förordar istället påverkan genom dialog.
- Förutom ovan nämnda negativa kriterier så ingår samtliga aktier på Stockholmsbörsen i fondens investeringsuniversum (ca 350 bolag).

Den utmärkte svenska aktiefonden:

- Nolltolerans för investeringar i företag som har verksamhet inom följande branscher: vapen, tobak, spel, alkohol och pornografi.
- Inga investeringar i bolag som brutit mot FN:s konventioner för de mänskliga rättigheterna samt gällande miljölagar.
- Fonden investerar i bolag på Stockholmsbörsen som placerar sig på den översta femtedelen (ca 70 bolag) i sitt arbete med etik och hållbarhet. Rankingen bygger på ett poängsystem som bl a premierar följande:
 - Utveckling och tillverkning av produkter som gynnar en hållbar miljö.
 - Kollektivavtal med fack i Sverige.
 - Globala ramavtal med internationella fackförbund.
 - Jämställd lönebildning.
 - Jämställd styrelse.
 - Socialt ansvar på orter där man är verksam, i Sverige och i utlandet.
 - Miljöansvar på orter där man är verksam.

"Nämnden anser inte att det är möjligt att tillämpa en "nolltolerans". En övre gräns för placering i ej acceptabel verksamhet måste dock sättas. En 10-procentsgräns används i andra sammanhang avseende fonder, t.ex. i riskbegränsningshänseende. En sådan gräns kan vara vägledande även för hur stor del som får placeras i verksamhet som av fondbolaget utvärderats vara icke acceptabel."

Tvärtemot citatet här ovan från *Etiska Nämnden för Fondmarknadsföring* så anser jag det som självklart att det skall vara nolltolerans för vapen, tobak, alkohol, spel och pornografi i en etisk fond. Allt annat är falsk marknadsföring. Dessutom ger det belackarna mot etiska fonder onödigt ammunition. Jag är också övertygad om att det skadar förtroendet mot fondbolagen i stort, oavsett om man tycker om idén med etiska fonder eller inte.

Hur man skall agera mot företag som har brutit mot internationella konventioner och miljölagar är en något mer komplex fråga. Jag menar dock att det bolag som en gång har brutit lagar och konventioner som skyddar de mänskliga rättigheterna skall avkrävas en rejäl gottgörelse innan en investering kan vara aktuell. En gottgörelse skall naturligtvis inte bestå i ord utan i dokumenterat agerande. En ägar-dialog får inte ersätta gott omdöme i urvalet av bolag.

Skillnaden mellan att exkludera några enstaka av Stockholmsbörsens 350 bolag och att inkludera de 70 bolag som är bäst på mänskliga rättigheter och hållbart företagande är stor. Givetvis innebär ett mindre urval av bolag en något större risk, men detsamma gäller för branschfonder som bara investerar i t ex bioteknik. Den stora skillnaden mellan den traditionella etiska fonden och *Den utmärkte fonden* ligger i trovärdigheten som etiskt sparialternativ.

Vem ska stå bakom märkningen?

*Fondbolagens förening*⁴ vore ett naturligt val. Man har så klart branschkompetensen då man är en branschförening. Man har också en *etisk nämnd* som det ofta refereras till i fondbolagens informationsmaterial. Problemet är att man redan i ett uttalande från 2004 bestämde att det inte går att definiera vad som är etiskt. Detta har resulterat i den etiska snårskog som branschen nu befinner sig i. Det är också denna nämnd som tycker att det är orealistiskt att kräva nolltolerans mot investeringar i vapen, pornografi, alkohol, spel och tobak. En rekommendation som gör det etiskt godtagbart att investera i mer eller mindre samtliga bolag på Stockholmsbörsen undantaget Swedish Match och Bofors. Branschen har alltså sagt sitt, man är inte särskilt intresserade av etiska fonder.

Rättvisemärkt har tyngden i varumärket som borde locka fondbolag. Kännedomen om varumärket i Sverige var 70 procent 2007. Omsättningen av *Rättvisemärkta* produkter har ökat med femhundra procent mellan 2005 och 2007⁵. Nackdelar då? Man har nästan enbart erfarenhet från livsmedelsindustrin. Branschkompetensen skulle man vara tvungna att nyrekrytera.

⁴ <http://www.fondbolagen.se/>

⁵ <http://www.rattvisemarkt.se/cldoc/168.htm>

*Fair Trade Center*⁶ är en politiskt obunden organisation som har arbetat för Rättvis handel sedan 1996, främst genom att bevaka svenska företags handel med länder i syd ur ett konsumentperspektiv. 2004 släppte man en rapport om etiska fonder, den senaste rapporten som går att hitta på ämnet⁷. Intresset finns alltså. *FTC* är dock en liten organisation med begränsade resurser. Namnet har inte heller samma tyngd som *Rättvisemärkt* och skulle därför kunna ha svårare att locka fondbolag.

*Swedwatch*⁸ är en annan opolitisk organisation som arbetar med att belysa och påverka svenska bolags agerande i syd. Man publicerar en branschspecifik rapport varannan månad som brukar få ett bra genomslag i media. Bl a har man på senare år granskat kaffe, träindustri och turism. *Swedwatch* är ett tungt namn i etik –kretsar som även syns i affärspress med jämna mellanrum. Man har kompetens inom en mängd olika branscher som skulle täcka en stor del av Stockholmsbörsens bolag.

*Amnesty Business Group*⁹ har som sin uppgift att påverka och utbilda svenska företag så att dessa inte gör sig skyldiga till kränkningar av mänskliga rättigheter. 2003 inledde man en kampanj vid namn *Aktieägareaktivism* som gick ut på att alla svenska börsnoterade bolag med internationell verksamhet skulle anta en policy för mänskliga rättigheter. Kampanjen avslutades våren 2005 då man kunde konstatera att samtliga bolag hade publicerat en MR- policy. Här finns kompetens, dokumenterade resultat av opinionsarbete riktat mot börsbolag samt inte minst ett starkt varumärke.

Amnesty Business Group och *Swedwatch* är mina personliga favoriter för att fungera som certifikationsorganisation för *Den utmärkta fonden*.

Ord på vägen mot ett bättre etiskt sparande

I dagsläget så är de enda *Bäst-i-klassen* –fonderna på den svenska marknaden miljöteknikfonder. En av anledningarna till att det inte finns några etiska fonder med positiva kriterier är rädslan att sticka ut hakan i en fondbransch där etiska kriterier traditionellt ses som marknadsmanipulation. Man vill helt enkelt inte utsätta sig för risken att bli affärjournalisters och kollegors måltavla för etiskt prickskytte. Det handlar enligt mig om brist på mod och civilkurage. Naturligtvis är det svårare att sätta upp etiska kriterier än att bara koncentrera sig på att jaga högsta möjliga avkastning, men att säga att det är omöjligt är bara fegt. Och hur kan någon som tror på en fri marknad tycka att etiska kriterier är marknadsmanipulation om det är det som konsumenterna, dvs marknaden vill ha?

Så nu är det upp till bevis. Vilket fondbolag blir först att visa mod och kurage nog att lansera den etiska *Bäst-i-klassen* –fonden? Vi sparare måste också ställa oss frågan: - Är vi nöjda med de etiska fonder vi erbjuds eller vill vi ha möjlighet att spara i fonder som har nolltolerans mot vapen och investerar i bolag som tror på att hållbarhet och ekonomi inte är som eld och vatten?

Jag vill avsluta med ännu ett illustrativt citat från fondbolagens egen branschförening.

"Enligt nämndens mening kan det diskuteras om begreppet "etisk" p.g.a. dess relativa betydelse bör användas i marknadsföringen. Det finns dock en efterfrågan på "etiska" fonder från konsumenterna och vissa näringsidkare och användningen av begreppet är mycket utbredd. Nämnden har inte funnit alternativa uttryck som skulle vara mer ändamålsenliga och finner därför inte anledning att uttala sig i en riktning som skulle hindra en användning av begreppet."

Varför bry sig om det verkliga innehållet i de etiska fonderna när det konsumenterna egentligen vill ha är en fond med ordet "etisk" i namnet, eller?

Vill ni diskutera denna artikel eller andra saker som rör etiskt sparande och Rättvis handel så är ni mer än välkomna till min blogg *Etikdjungeln* som ni hittar här: <http://charlieandreas.wordpress.com/>.

Charlie Aronsson
Hägersten, den 30 januari 2009

⁶ <http://www.fairtradecenter.se/>

⁷ <http://www.fairtradecenter.se/node/190>

⁸ <http://www.swedwatch.org/>

⁹ <http://www.amnestybusinessgroup.se/default.aspx>